

FAMILIA ÎN TRANZIȚIE. „CRIZA FAMILIEI” ÎN DEZBATERILE SOCIOLOGICE CONTEMPORANE

Dr. Sorin M. Rădulescu, Dr. Dan Banciu

Evaluind principalii factori care condiționează diferite forme și tipuri familiale în societatea contemporană, mai multe studii comparative întreprinse în ultimele decenii¹ ajung la concluzia că, la fel ca oricare instituție socială, familia se află într-o permanentă evoluție, determinată de o serie de schimbări ale mediului ei exterior. Familia de astăzi – notează o mare parte dintre sociologii contemporani – a devenit „insulară”² reducindu-se ea dimensiune și concentrându-se cu precădere asupra cuplului conjugal. Nemaifiind un loc de producție ca altădată, ea nu mai este decit un loc de consum. A dispărut totodată funcția ei tradițională de asistență și îngrijire dată vîrstnicilor sau bolnavilor, iar funcția de socializare a copilului este împărțită cu alte instituții sociale. Schimbarea statusului social al femeii și includerea ei în activități profesionale extra-familiale determină noi raporturi între membrii euplului și o nouă distribuție a rolurilor lor în cadrul familiei. Copilul ocupă un loc central pe care nu-l avea altădată, ceea ce implică un nou stil de raporturi între părinți. În fine, s-au schimbat înseși mentalitățile și atitudinile membrilor grupului familial, iar familia devine tot mai mult un loc de refugiu afectiv față de „agresiunile” exercitate din mediul exterior. Printre factorii care au contribuit esențial la această evoluție sunt enumerați următorii: transformările adiacente proceselor de industrializare și urbanizare, creșterea mobilității sociale, exodul rural, schimbările în structura și funcționalitatea habitatului, evoluția stilurilor de muncă și a calității vieții, amplierea luată de sectorul servicii ce preia o mare parte din sarcinile tradiționale ale familiei, dezvoltarea securității sociale, modificarea legislației în favoarea familiei, femeii, mamei și copilului etc. Aceste schimbări nu contribuie la dezagregarea familiei ca atare și nici nu-i afectează strucțura, ci-i modifică doar forma, dimensiunile și relațiile care o caracterizează ca „microcosmos social” inseparabil de restul societății. Ele nu se reduc în mod evident la aspectul economic, ci cuprind un întreg ansamblu de transformări sociale, tehnologice, economice și politice, finalizate prin dobândirea unei noi identități și coeziuni a grupului familial, ca și prin manifestarea unor noi relații între membrii săi. „Revoluția industrială – subliniază A. Michel – a distrus forma familiei vechi în lumea occidentală industrializată. Ea i-a distrus mărimea : familia a devenit „atomară”,

¹ *Sociologie comparée de la famille contemporaine*, Paris, C.N.R.S. 1955 ; Andrée Michel, *Sociologie de la famille et du mariage*, Paris, collection „S.U.P”, P.U.F., 1972, p. 216–219 ; Jacques Sabran, *La sociologie de la famille. La fonction et l'évolution de la cellule familiale*, în *La Sociologie*, Les Dictionnaires Marabout Université Savoir Moderne, Paris, Gérard et Cie, 1972, p. 185–186.

² Martine Segalen, *Sociologie de la famille*, Paris, Edit. Armand Colin, 1981, p. 5.

„nucleară” sau conjugală... Trecerea de la familia veche la familia redusă a fost însoțită de mai multe transformări economice și psihologice³. Printre acestea, autorul francez enumera următoarele: împărțirea de către familie a rolurilor sale tradiționale cu terți (asigurarea subzistenței inactivilor de către asigurările sociale, împărțirea cu scoala a rolului socializator și de petrecere a timpului liber), independența membrilor grupului familial față de rolurile și statusurile prestabilite și atribuite tradițional în cadrul familiei, dobândirea prestigiului social al unui individ în funcție nu de apartenența sa la un anume grup familial, ci de rolul său economic și calificarea sa profesională, desacralizarea riturilor referitoare la naștere, adolescență, căsătorie sau moarte, descentrarea spre societate a funcției cultural-afective, implicațiile „revoluției sexuale” constând în eliminarea unor tabuuri, interdicții și prejudecăți cu privire la viața conjugală (a conformismului și sistemului represiv bazat pe ierarhia vîrstelor și a sexelor), ignorarea imperativelor economice care determinau altădată viața de familie etc.

Acste transformări i-au făcut pe o serie de sociologi să evalueze evoluția familiei contemporane într-o perspectivă normativă, pentru a vedea în ea semnul unei adevărate „alterări” sau „destructurări” apropiate de „criză”⁴. Referindu-se, de pildă, la cazul familiei americane, P. Sorokin scria următoarele: „Familia ca uniune sacră a soțului și soției, a părinților și copiilor va continua să se dezintegreze. Divorțurile și despărțirile vor continua să crească pînă ce va dispare orice diferență profundă între căsătoriile sancționate social și relațiile ilicite între parteneri. Copiii se vor separa din ce în ce mai devreme de părinți. Principalele funcții socioculturale ale familiei se vor diminua și mai mult pînă ce familia va deveni o simplă coabitare accidentală a femeii și bărbatului, în timp ce căminul va deveni doar un loc de oprire peste noapte, în special pentru desfășurarea raporturilor sexuale”⁵.

Acestei prognoze sumbre i se adaugă sublinierile lui C. Zimmerman cu privire la „fragilitatea” familiei atomare (formate din soț, soție și copii), care, prin abandonul valorilor tradiționale, poartă în ea germele propriei destrucții⁶. Mai recent, referindu-se la rolul din ce în ce „mai puțin important” al căsătoriei în societatea occidentală contemporană, o serie de autori consideră că, de departe de a mai constitui nucleul de bază al familiei tradiționale, ea tinde să se degradeze, să dispară, dobândind alte funcții decit cele care au consacrat-o ca instituție de importanță fundamentală pentru orice societate⁷. Din punct de vedere statistic, proporțiile crescînd ale fenomenului divorțialității, reducerea duratei medii a căsătoriei, împreună cu tendințele de creștere a numărului de „uniuni de fapt” (concubinajele), reprezentă – cred o parte dintre juristi și sociologii occidentali – demonstrații suficiente pentru a infura un fenomen

³ Andrée Michel, *Familie, industrializare, locuință* (Famille, industrialisation, logement, Paris, C.N.R.S., 1959), traducere în lb. română în lucrarea *Sociologia franceză contemporană. Teorie-metodologie-tehnici-ramuri*, Antologie întocmită de Ion Alnaș și Ion Drăgan, București, Edit. Politică, 1971, p. 641–642, 651–653.

⁴ Jacques Sabran, *op. cit.*; Martine Segalen, *op. cit.*

⁵ Pitirim Sorokin, *Social and Cultural Dynamics*, New York, Harper and Row, 1937, p. 776.

⁶ Carl Zimmerman, *Family and Civilization*, New York, Harper and Row, 1947.

⁷ A se vedea în acest sens, E. M. Clive, *Marriage: An Unnecessary Legal Concept?* în *Family Living in a Changing Society*, „Summaries of papers”, The Third World Conference of the International Society on Family Law, Uppsala, june, vol. 5–9, 1979.

de „criză” ale cărui întinderi în spațiu și timp tind să devină alarmante. Înlocuită tot mai frecvent prin termenul de „coabitare”, căsătoria nu mai reprezintă, în opinia unora dintre specialiștii legislației occidentale, un concept juridic „necesar”, efectele ei putând fi înlocuite cu cele ale altor instituții dintre care „uniunea liberă” ocupă locul cel mai important⁸. În consens cu aceste concepții, sociologul suedez Rita Liljeström⁹ susține ideea altor forme de familie decât cea tradițională, pentru a „elibera” indivizii de „complexul nucleului familial”, adică a „fixității primatului legăturilor de singe asupra altor legături sociale și sentimentale”. Bazindu-și coneluțiile pe faptul că nu toate familiile sunt unități de reproducție biologică, deoarece se nasc copii și în afara mariajului, iar alții sunt adoptați (cazul Suediei, unde sunt adoptați mulți copii din „Lumea a treia”), autoarea propune un „pluralism familial” mai marcat capabil să înlăture „mitul șefului de familie” și să evite limitarea relațiilor familiiale doar la membrii familiei biologice și juridice care formează un „cerc emoțional privat”. Majoritatea acestor idei și concepții, izvorite din imaginea edificatoare a transformărilor prin care trece astăzi familia occidentală contemporană, iau ca premişă o serie de fenomene reale, ignorând însă faptul că familia conjugală nu este efectul unei situații de criză, ci produsul unei evoluții istorice a familiei care nu a început doar de cîteva decenii, ci încă din secolul trecut. Tema „crizei familiei” nu este nouă, chiar în secolul al XIX-lea existând autori care clamau degradarea ei și pierderea valorilor ei „tradiționale”¹⁰. Cel puțin tema industrializării ca factor de schimbare este recurentă, diferiți autori din diverse perioade atribuindu-i efecte cum ar fi creșterea nașterilor ilegitime, a numărului abandonurilor familiale, a divorțurilor, sporirea delinvenței juvenile etc. „Instabilitatea familială a claselor proletare nelinișteau clasele dominante care doreau să reafirme puterea familiei, să restaureze autoritatea patriarhală - ca autoritate monarchică, pentru a face din familie un agent de moralizare a clasei muncitoare”¹¹.

Deși fenomenul industrializării a avut și el un impact puternic asupra schimbării funcțiilor familiei, nu se poate afirma cu certitudine că există un raport direct, de la cauză la efect, între ele, deoarece nici o transformare socială, implicit a familiei, nu poate fi explicată printr-un model simplu și unic. În fapt, în acest proces de transformare, au intervenit multiple forțe de schimbare, de natură politică, economică, tehnică, demografică, socială și culturală, combinate în diverse moduri într-o mare varietate de situații. În mod real, schimbări ale familiei s-au produs și înainte de industrializare, procesul ei de transformare fiind mult mai vechi decât se crede de obicei. „De aproape un secol, eu o accelerare crescândă în ultimii douăzeci și cinci de ani – subliniază eu pertinență J. Sabran – familia prezintă o mutație în structurile și funcțiile sale; aceste schimbări se observă în toate societățile contemporane, cu diferențe și decalaje fără îndoială, dar de asemenea cu tendințe comune, oricare ar fi

⁸ Conform cu dr. Victor Zlătescu, *Criza căsătoriei în societatea occidentală și reflectarea ei în drept*, în „Viitorul social”, an XI, ianuarie–februarie 1982, p. 57–64.

⁹ Anna-Greta Leijon, Marianne Karre, *La condition familiale en mutation. La Suède en question*, Paris, Edit. Seghers, 1972, p. 197–198.

¹⁰ A se vedea, de exemplu, Henri Baudrillart, *La famille et l'éducation en France dans leur rapport avec l'état de la société*, Paris, Didier et Cie, 1874.

¹¹ Martine Segalen, *op. cit.*

tipul de civilizație, nivelul de cultură, regimurile politice și economice”¹². Este mai corect deci a considera că transformările sociale produse de industrializare și cele intervenite asupra familiei au avut loc aproape simultan, precedate fiind de un ansamblu complex de schimbări economice, sociale și culturale.

Pe de altă parte, natura și intensitatea acestor schimbări variază în mod considerabil de la o societate la alta și chiar, în cadrul aceleiași societăți, de la un grup social la altul, de la un anumit mediu socio-cultural la altul. Apare posibilă a descoperi, de pildă, că în anumite societăți relațiile familiare nu au slăbit, ci dimpotrivă s-au consolidat ca urmare a transformărilor sociale, fiecare societate prezentând tipuri de familie și organizări specifice ale relațiilor de familie extrem de diferite în timp și în spațiu. Din acest punct de vedere, se manifestă variații considerabile de la o societate la alta, de la un grup social la altul, în funcție de trăsăturile economice, ecologice, juridice sau culturale și desigur, în funcție de structura social-politică a societății. Referindu-se de exemplu la caracterile comune ale familiei americane și celei din Europa de Vest, sociologul german René König remarcă încă din 1956, în cadrul celui de al III-lea Congres mondial de sociologie, că există un „model structural-funcțional al familiei”, identic pentru țările occidentale industrializate și că acesta se delimită de modelele existente în alte țări cum ar fi cele din sudul Europei¹³. Replicind acestei concepții, care absolutizează în mod unilateral determinismul economic și exclude alte determinări, sociologul francez Andrée Michel consideră că, deși există diferențe de la o societate la alta, factorii de natură spirituală au un rol la fel de important în structurarea și restructurarea relațiilor familiare, astfel că o serie de concepții care denunță alienarea femeii și dependența ei față de soț au permis schimbarea radicală a formei relației conjugale în întreaga societate contemporană¹⁴. Alți sociologi printre care W. Goode¹⁵, A. Harcev¹⁶ și U. Bronfenbrenner¹⁷ sunt de acord că există diferențe puternice între modelul familial de tip socialist și cel occidental, cel puțin în ceea ce privește patru aspecte esențiale : a. forma de desfășurare a relațiilor prematrimoniale, care în modelul socialist este reglementat de o moralitate mai strictă și de un control social mai puternic ; b. natura alegerii matrimoniale, care în modelul de tip socialist nu este supus presiunilor sociale și economice existente, în Occident ; c. edificarea uniunii conjugale, care în țările socialiste nu ține cont de discriminările de natură etnică sau religioasă caracteristice societății occidentale ; d. domeniul socializării copilului, astfel că părinții din familiile aparținând modelului socialist joacă un rol mai activ în acest domeniu decât omologii lor din familiile de tip occidental. Aceste dife-

¹² Jacques Sabran, *op. cit.* ;

¹³ René König, *Changes in the Western Family. Proceedings of the Third World Congress of Sociology*, London, International Association of Sociology, 1956, vol. IV, p. 63—64.

¹⁴ Andrée Michel, *op. cit.* ;

¹⁵ William J. Goode, *World Revolution and Family Patterns*, New York, Free Press, 1963 (Ideile de libertate, egalitate și democrație care erau la origine aplicate sistemelor religioase, politice și economice — subliniază Goode — au trebuit să albă o influență și asupra familiei).

¹⁶ Anatoli Harcev, *L'Evoluzione della famiglia nell'Unione Sovietica*, în „La Critica Socio-logica” nr. 5, 1968, p. 117—128.

¹⁷ Uri Bronfenbrenner, *Two Worlds of Childhood: U.S. and U.R.S.S.*, New York, Russell Sage Foundation, 1970, p. 99—102 („supraprotecția maternă, dovedă deschisă de afecțiune fizică și simplă camaraderie între părinți și copii—noteață autorului citat — apare mai pronunțată în Uniunea Sovietică decât în societatea americană”).

rențe între cele două modele familiale remarcate chiar de sociologii occidentali se datorează în cea mai mare parte diferențelor între structurile social-politice ale celor două tipuri de societăți și schimbărilor sociale pe care acestea le-au favorizat. Desfăințând proprietatea privată asupra mijloacelor de producție și instaurând noi relații sociale între oameni, socialismul a schimbat în mod fundamental situația familiei, a femeii, a mamei și copilului, asigurind pentru prima dată în istorie condiții și premise reale pentru instaurarea egalității între sexe, pentru o deplină armonie a relațiilor de familie și întărirea coeziunii grupului familial. În pofida menținerii unor disfuncții și conflicte care mai intervin la nivelul unor familii dezorganizate, se poate aprecia că există baze puternice ale familiei de tip socialist, revoluția săvîrșită de socialism în domeniul relațiilor sociale-umane reflectându-se și la nivelul organizației familiale. Schimbările care au avut loc în acest domeniu sunt de fapt un rezultat nemijlocit al schimbărilor sociale care au efecte puternice și implică aproape toate structurile societății globale. Pe de altă parte, familia nu este caracterizată numai de structuri și funcții, ci și de comportamente concretizate în atitudini, opțiuni culturale și morale ale membrilor, dependente la rîndul lor de norme și valori sociale.

Pentru acest motiv, studiile asupra familiei și evoluției ei în viitor nu se pot rezuma la cercetarea doar a cîtorva factori, implicând analize comparative mai largi asupra structurii sociale de ansamblu, a claselor sociale, a națiunii și particularităților naționale. Aceste analize pot evidenția gradul de integrare a familiei în societate și dependența ei de structura și funcțiile sistemului social. Dacă există — aşa cum s-a arătat¹⁸ — o corelație pozitivă între coeziunea familială și integrarea socială, analiza microcosmosului familial poate furniza o serie de elemente valide pentru identificarea raporturilor reciproce între familie și mediul social, oferind un cadru de referință pentru evidențierea capacitații grupului familial și implicit a societății de a asigura membrilor săi o dezvoltare corespunzătoare. Analizele comparative pot evidenția că nu există una, ci mai multe tipuri de familie și organizații familiale extrem de diferite în timp și în spațiu. „Istoria — subliniază M. Segalen — este dublu lămuritoare pentru demersul sociologic. În primul rînd, denunță naivitatea vechilor simplificări, teoriile fondate pe o viziune eronată a vieții trecute sau presupunerile fără fundament în legătură cu constanța conduitelor ... În al doilea rînd, ea descoperă că faptul familial este universal dar în organizări foarte diverse după societăți”¹⁹.

Desigur, dacă avem în vedere perioada contemporană, în pofida diferențelor schimbări și variații dependente de mulți factori de natură socială, economică, politică și juridică, care acționează într-o societate sau alta, pot fi identificate și anumite tendințe comune constând în modificarea funcțiilor economice și culturale tradiționale ale familiei, restrințirea taliei ei, diminuarea numărului de copii, creșterea longevității membrilor cu toate implicațiile care decurg din procesul lor de îmbătrînire, separarea vieții profesionale de cea familială, protecția familiei de către stat și sporirea autorității legislației oficiale, creșterea autonomiei descendenților și diminuarea autorității părintești, schimbarea rolului femeii etc.

Din toate aceste tendințe nu pot fi inferate însă simptome de „criză” deoarece familia are încă capacitatea de a acționa ca grup social și a-și

¹⁸ *Sociologie comparée de la famille contemporaine*, Paris, C.N.R.S., 1955.

¹⁹ Martine Segalen, *op. cit.*

menține intacte o serie din funcțiile ei pentru membrii săi și pentru societate. Nu se poate demonstra de pildă că reducerea taliei familiei este semnul unei dezagregări familiale care se extinde în toată societatea contemporană, cum afirmă o parte dintre sociologii occidentali. Consolidarea familiei nucleare sau „atomare” ca un simptom de „criză”, datorită fragilității și formei ei reduse ridică neînțelegeri și confuzii chiar în legătură cu noțiunea care o desemnează. Aceasta se referă în mod obișnuit la un grup concret definit prin relații permanente între membri și alcătuind o unitate de la care se dezvoltă, prin descendență, grupuri familiale mai extinse. De aceea, în mod real, ea nu există ca entitate separată sau izolată. Referindu-se la funcțiile ei distințe și vitale (sexuale, economice, reproductive și edocational). G. P. Murdock consideră că familia nucleară este forma „universală” a relațiilor familiale. „Familia nucleară — consideră el — este o grupare social-umană universală. Fie ca formă de familie autonomă, fie ca unitate de bază de la care se compun forme familiale mai complexe, ea există ca grup funcțional distinct și puternic în orice societate cunoscută”²⁰. La rîndul său, T. Parsons consideră că tabuul incestului este universal în toate societățile umane și are ca efect crearea de noi grupe familiale nucleare prin căsătorie²¹. El crede că familia nucleară prezintă caracteristici absolut necesare pentru socializarea copiilor și stabilizarea personalității adulților²². Punind la indoială faptul că familia nucleară, în forma definită de Murdock, este universală, Levy și Fallers²³ arată că trebuie făcută o distincție între familia nucleară ca grup concret și „complexul de relații ale familiei nucleare”. Aceasta cuprinde relațiile dintre soț-soție, mamă-fiu, mamă-fiică, tată-fiu, tată-fică, frate-soră, frate-frate și soră-soră considerate ca un sistem de interacțiuni dintre roluri. În felul acesta, privind familia nucleară ca un sistem de roluri și nu ca un grup de indivizi este posibil a vedea cum comportamentul de rol adecvat acestui „complex” se distribuie în cadrul unei mulțimi de indivizi, grupuri sau acțiuni care nu constituie ele însele un singur grup. În sprijinul acestei afirmații, diversele cercetări și studii antropologice evidențiază că rolul pe care îl atribuim în mod normal tatălui sau mamei poate fi îndeplinit și de alte persoane. Malinowski, de pildă, arată că în societățile cu descendență matrilineară, rolurile tatălui sunt exercitate de frațele mamei²⁴. În alte societăți, rolurile mamei pot fi exercitate de mătuși, bunici, doici și.a. În acest mod, trebuie ținut seama — subliniază R. Smith — că ceea ce considerăm a fi un rol „normal” se referă de fapt la cazul familiei europene sau americane. Atenția acordată complexului de roluri, mai mult decât grupurilor concrete — scrie el — „rezintă un pas înainte spre eliberarea conceptului de familie nucleară din rigiditatea impusă de Murdock. Dacă se afirmă că complexul relațiilor familiei nucleare este instituționalizat în toate societățile umane — în Ioe de a vorbi de evidența universală a grupurilor familiale nucleare — atunci apare posibil să considerăm că dezvoltarea normală a copiilor are loc în grupuri care

²⁰ George P. Murdock, *Social Structure*, New York, Macmillan, 1949.

²¹ Talcott Parsons, *The Incest Taboo in Relation to Social Structure and the Socialization of the Child*, în „The British Journal of Sociology”, nr. 5, 1954, p. 101—117.

²² Talcott Parsons, Robert F. Bales, *Family, Socialization and Interaction Process*, Glencoe, Illinois, Free Press, 1955.

²³ Marion J. Levy, L. A. Fallers, *The Family: Some Comparative Considerations*, în „American Anthropologist”, New Series, nr. 61, 1959, p. 647—651.

²⁴ Bronislaw Malinowski, *Sex and Repression in Savage Society*, New York, Harcourt, 1953.

nă sint familii nucleare în sens restrins²⁵. C. Murray²⁶ arată, de altfel, că folosirea termenului de familie nucleară tinde să ignore schimbările care au loc chiar în cadrul familiei într-o anumită perioadă de timp. Familia nucleară există în orice cultură și în diferitele etape ale ciclului de viață familial, ea fiind forma de la care pot emerge ulterior forme familiare mai extinse. De aceea, orice analiză a familiei nucleare, trebuie să țină seama de toate schimbările interne și de modul în care acestea sint influențate de factori externi, și pe care, la rîndul lor, ii influențează.

Dincolo de confuziile conceptuale care apar în legătură cu utilizarea noțiunii ca atare, trebuie apreciat – și faptele o confirmă – că familia conjugală (nucleară sau „atomară”) are încă valențe puternice, simptomele de „criză” de care vorbesc sociologii occidentali nefiind decit un semn al profundelor transformări sociale contemporane, care n-au putut să nu influențeze și familia. De altfel, există și alți demografi și sociologi din Occident care, în loc să vorbească de „criză”, exaltă virtuile familiei nucleare, subliniind că principala ei funcție constă în a asigura refugiu și afectivitate membrilor, „pentru a-i face să investească toate sentimentele care nu se pot exprima într-o societate dezumanizată”²⁷.

Așa-zisa „criză” a familiei contemporane nu este altceva decit un simplu slogan care, deplinind degradarea și dezaggregarea valorilor și tradițiilor dintr-o perioadă revoluță, nu face altceva decit să exalte în mod romantic virtuile trecutului. În fapt, familia nu este doar un factor pasiv care să suferă modificări din exterior, ci o instituție socială capabilă să reziste presiunilor și să acționeze ca însăși ca un agent de schimbare asupra societății în care se înserează.

Această dublă relație a stat de altfel și în atenția participanților la cea de-a XXIII-a Conferință Internațională asupra Bunăstării Sociale desfășurată în august–septembrie 1986 la Tokio, care a dezbatut tema *Întărirea familiei și comunității. O contribuție la Dezvoltarea Socială*. Conferința a evidențiat rolul puternic exercitat astăzi de diferitele instituții și organizații sociale în întărirea bazelor familiei și societății, propunând diferite strategii de acțiune și elaborând multiple soluții cu caracter național sau internațional. S-a arătat, în acest sens, că întărirea familiei este o componentă organică a dezvoltării sociale și economice și că în calitatea ei de unitate socială fundamentală a comunității ea reflectă în cea mai mare parte bunăstarea, prosperitatea și situația socială a acesteia²⁸. Din acest punct de vedere, ea nu și-a pierdut funcțiile ei fundamentale, ci are noi roluri și noi funcții de îndeplinit.

Încă din 1963, J. Goode prezicea că există posibilitatea unei revoluții în cadrul instituției familiale în măsura în care „revoluția socială

²⁵ Raymond I. Smith, *Family. Comparative structure* (A reprint from the International Encyclopedia of the Social Sciences), New York, Crowell Collier and MacMillan, Inc., 1968, p. 302–303.

²⁶ C. Murray, *Families Divided*, Johannesburg, Oxford University Press, 1981.

²⁷ Martine Segalen, *op. cit.*

²⁸ Cuthbert K. Omari, *Conference Working Document*, Tokyo Conference on Social Welfare, 1986, Joint Organizing Committee, Tokyo, 1986.

se va extinde în întreaga lume”²⁹. Abordind din punctul său de vedere „criza” familiei de care vorbesc sociologii occidentali, putem considera că ea nu este altceva decit criza unui anumit mod de producție care implică, de fapt, toate domeniile vieții sociale. Probabil cel mai adecvat model teoretic pentru a înțelege transformările contemporane ale familiei – consideră R. Whinch – este considerarea ei ca o „structură organizațională în relație cu modul de producție”³⁰. Chiar dacă acesta nu influențează în mod direct organizația familială, el influențează toți ceilalți factori legați de viața de familie cum ar fi rezidența, suportul material, satisfacerea nevoilor spirituale, distributia sarcinilor etc.

²⁹ J. William Goode, *World Revolution and Family Patterns*, Glencoe, Illinois, Free Press, 1963.

³⁰ Robert Winch, *Towards a Model of Familial Organization*, in Burr and al., *Contemporary Theories About the Family*, New York, Free Press, 1979, p. 162-178.